

SZLAKIEM SŁYNNYCH WIELKOPOLANEK

Zwiedzamy
Wielkopolskę

Szamotuły – kolegiata

Otorowo – kościół parafialny

Pniewy – dawny zajazd pocztowy

SŁYNNNE WIELKOPOLANKI

Wytyczone do tej pory szlaki turystyczne na terenie Wielkopolski prowadzą przez miejsca związane m. in. z ważnymi wydarzeniami historycznymi, których bohaterami są przeważnie mężczyźni. Wystarczy wspomnieć tylko trzy trasy: Noblistów, Ludzi Pióra czy Ludzi Muzyki. Tymczasem w dziejach Wielkopolski spotkamy wiele zasłużonych niewiast, które w różnych dziedzinach zapisały się na trwałe jako osoby wybitne i to nie tylko w skali regionu, ale niekiedy także kraju. Dlatego kolejny szlak, który pragniemy zaproponować turystom poświęcamy sławnym Wielkopolankom, a jest ich około czterdzieści. Są wśród nich także kobiety, które choć nie zrodzone na ziemiach nad Wartą, Notecią i Prosną, to na pewnym etapie swego życia związały się z Wielkopolską. Zachowały się niektóre budowle z nimi związane, pomniki, tablice pamiątkowe, placówki muzealne, mogiły a ich imiona i nazwiska utrwalone zostały w nazwach ulic wielkopolskich miast.

Pamiętać jednak należy, że w czasach nam współczesnych żyją także przedstawicielki płci pięknej, które już dzisiaj śmiało można określić jeśli nie słowem wybitna, to na pewno zasłużona.

Oto poczet pań, które możemy wpisać do leksykonu sławnych, wybitnych czy znanych Wielkopolank. Ich krótkie biogramy prezentujemy poniżej w kolejności alfabetycznej.

Barbara z Chłapowskich Dąbrowska (1782-1848), od 1807 roku żona gen. Jana Henryka Dąbrowskiego, społeczniczka i strażniczka pamięci narodowej. Towarzyszyła mężowi w najtrudniejszych momentach jego życia (m. in. tuż po bitwie nad Berezyną w 1812 r. i w trakcie oblężenia Paryża w 1814 r.).

Związana m. in. ze Śmigłem, Poznaniem i Winną Górą.

Maria z Szumskich Dąbrowska (1889-1965),

wybitna pisarka, autorka m. in. powieści *Noce i dni* i *Przygody człowieka myślącego*. Do 1907 r. związana z Russowem (miejscem narodzin) i Kaliszem. W odbudowanym dworku rodzinnym pisarki w Russowie (9 km na pn. od Kalisza) od 1971 r. znajduje się Muzeum M. Dąbrowskiej z ekspozycją biograficzną.

Dobrawa, Dąbrówka (ok. 937-977),

córka księcia czeskiego Bolesława I Przemyślidy, od 965 r. żona księcia Mieszka I, matka Bolesława Chrobrego. Fundatorka kaplicy pw. NMP na poznańskim Ostrowie Tumskim (jej pozostałości znajdują się pod obecnym kościołem NMP). Księżna związana była z Poznaniem i Gnieznem.

Elżbieta (Izabela) z Czartoryskich Działyńska (1830-99),

córka księcia Adama Czartoryskiego, kolekcjonerka dzieł sztuki od 1852 r. a od 1857 r. żona Jana Kantego Działyńskiego z Kórnika, związana z Kórnikiem, Poznaniem a przede wszystkim z zamkiem w Gołuchowie, który w 1853 r. zakupił Tytus Działyński dla syna Jana. W 1872 r. Izabela Działyńska przejęła go od męża (w zamian za kwoty pożyczone mu na wsparcie dla powstania styczniowego!), by w l. 1872-85 dokonać przebudowy na muzeum. W nim zgromadziła zbiory sztuki, cieszące się sławą europejską. Po śmierci spoczęła w kaplicy grobowej przy zamku w Gołuchowie.

Krystyna Feldman (1920-2007),

aktorka teatralna i filmowa, urodzona we Lwowie, od 1976 na stałe związana z Poznaniem (do 1983 z Teatrem Polskim, później Teatrem Nowym). Spoczywa na cmentarzu miłostowskim. Uliczkę na tyłach Teatru Nowego nazwano Zaułkiem Krystyny Feldman (dojście od ul. Krasieńskiego).

Wiridianna z Radolińskich Kwilecka Fiszerowa (1761 – 1826),

znana dzięki swym pamiętnikom *Dzieje moje własne*. Spokrewniona m. in. z rodziną Raczyńskich z Rogalina, żona Antoniego Kwileckiego a później gen. Stanisława Fiszera. Związana przede wszystkim z Siernikami k. Rogoźna i Rogalinem, a także Chobienicami, Dębnicą i Działyniem k. Gniezna, Łobżenicą, Mnichami k. Międzychodu, Rawiczem, Winną Górą i Poznaniem.

Gertruda (ok. 1025 – 1108),

córka Mieszka II, żona księcia kijowskiego Izasława, urodzona zapewne w Poznaniu lub Gnieźnie. Pierwsza polska pisarka, autorka 96 modlitw łacińskich z lat 1078-87, zapisanych w tzw. *Kodeksie Gertrudy* (oryginał przechowywany jest we Włoszech).

Joanna Grudzińska (ok. 1799-1831),

córka Antoniego i Marianny z Dorpowskich, urodzona w Poznaniu, morganatyczna żona wielkiego księcia Konstantego, brata cara Aleksandra I, nosząca tytuł księżnej łowickiej. Ślub zawarty w 1820 r. był przyczyną rezygnacji Konstantego z praw do tronu rosyjskiego. Zmarła w Carskim Siole; w 1929 r. jej trumnę przeniesiono na cmentarz w Rąbiniu, (nekropolii Chłapowskich). Jej wielkopolska droga życiowa wiodła m. in. przez Poznań, Popowo k. Gniezna i Turew k. Kościana.

Elżbieta (Halszka) z Ostrogska (1539-82),

córka kniazia Ilii (Eliasz) z Ostroga, żona Dymitra Sanguszki, od później Łukasza III Górki z Szamotuł. Wg tradycji 14 lat więziona przez męża w baszcie przy szamotulskim zamku. Po śmierci męża wróciła w rodzinne strony, tj. na Wołyń. Jej postać jest nierozdzielnie związana z Szamotułami.

Kazimiera Hnakowiczówna (1892 – 1983),

poetka i tłumaczka, urodzona w Wilnie, od 1947 na stałe osiadła w Poznaniu. W okresie poznańskim wydała kilka tomików wierszy, m. in. *Trazymeński zajęc*, *Księga dygresji* oraz tom dramatów *Rzeczy sceniczne*. Zmarła w Poznaniu, a spoczywa na warszaw-

skich Powązkach. Na jej domu przy ul. Gajowej 4 w 1984 r. odsłonięto tablicę pamiątkową a dawne mieszkanie zamieniono na Mieszkanie-Pracownię Kazimiery Iłakowiczówny.

Bl. Jolenta – Helena (ok. 1244 – ok. 1298),

córka króla Węgier Beli IV i siostra św. Kingi, od 1256 r. żona księcia wielkopolskiego Bolesława Pobożnego. Wraz z mężem fundowała kilka klasztorów franciszkańskich w Wielkopolsce (Gniezno, Kalisz, Oborniki, Pyzdry, Śrem). Owdowiawszy wstąpiła do klasztoru klarysek w Gnieźnie, a po śmierci pochowano ją w tamtejszym kościele Franciszkanów. Beatyfikowana w 1827 r. przez papieża Leona XII.

Bl. Maria Karłowska (1865-1935),

urodzona w Słupówce k. Szubina (ob. Karłowo), zakonnica, pedagog i działaczka społeczna. W 1894 r. na poznańskich Winiarach (ul. Piątkowska) założyła Zgromadzenie Sióstr Pasterek od Opatrzności Bożej. Zmarła w opinii świętości w Pniewitem na Pomorzu a pochowana została w Jabłonowie Pomorskim. Beatyfikował ją papież Jan Paweł II w 1997 r. Na domu w którym mieszkała (Poznań, ul. Podgórna 12) w 2005 r. odsłonięto tablicę pamiątkową.

Św. Faustyna Helena Kowalska (1905-38),

urodzona w Świniach Warckich (ziemia sieradzka), zakonnica. W wieku 20 lat wstąpiła do Zgromadzenia Sióstr Matki Bożej Miłosierdzia, przyjmując imię Faustyna. Jako zakonnica doznawała wielu objawień Jezusa Miłosiernego. Jedno z nich miało miejsce w 1929 r., kiedy przebywała w Kiekrzu, w jednej z siedzib zgromadzenia. Zmarła w Krakowie, a beatyfikował (1993) i kanonizował (2000) ją papież Jan Paweł II.

Św. Urszula Julia Ledóchowska (1865 – 1939),

zakonnica. W 1886 r. wstąpiła do klasztoru urszulanek w Krakowie a w 1907 r. organizowała w Petersburgu szkołę z internatem, jako filię krakowskiego klasztoru. Wydalona z Rosji przebywała w Finlandii,

Szwecji i Danii, a kiedy w 1920 r. wróciła do kraju, założyła w Pniewach dom macierzysty nowego zgromadzenia Sióstr Urszulanek Serca Jezusa Konażącego, które zajmuje się pracą wychowawczą wśród dzieci i młodzieży oraz opieką nad ubogimi. Zmarła w opinii świętości w Rzymie, a beatyfikacji (1983) i kanonizacji (2003) dokonał papież Jan Paweł II. Jej relikwie w 1989 r. sprowadzono z Rzymu i złożono w sarkofagu w kaplicy domu macierzystego Zgromadzenia w Pniewach.

Katarzyna z Opalińskich Leszczyńska (1680 – 1747),

córka Jana Karola Opalińskiego i Zofii Katarzyny z Czarnkowskich. W 1698 r. została żoną Stanisława Leszczyńskiego, pochodzącego z Wielkopolski, dwukrotnie obieranego królem Polski (1704-09 i 1735-36). Po jego pierwszym wyborze koronowana w Warszawie w 1705 r. Po abdykacji męża zmuszona została do opuszczenia Polski osiadła we Francji i tam zmarła. Po śmierci spoczęła w kościele Notre Dame de Bon Secours w Nancy stolicy Lotaryngii. Związana jest z Sierakowem, Poznaniem, Leszmem i Rydzyną.

Maria Leszczyńska (1703-68),

córka króla Polski Stanisława i Katarzyny z Opalińskich, urodzona prawdopodobnie w Poznaniu lub Wrocławiu. W 1725 r. została żoną króla Francji Ludwika XV. Zasiadając na tronie Francji pamiętała o rodzinnej Wielkopolsce, przeznaczając spore kwoty dla poznańskiego kolegium jezuickiego, fundując m. in. gabinet astronomiczno fizyczny. Zmarła w Wersalu i spoczęła w nekropolii królów Francji w opactwie Saint Denis w Paryżu, zaś jej serce złożono obok szczątków rodziców w Nancy.

Ludgarda (1261-83),

córka księcia meklemburskiego Henryka I Pielgrzyma, od 1273 r. żona księcia wielkopolskiego Przemysła II, późniejszego króla Polski. Zmarła na zamku poznańskim na Górze Przemysła, ponoć zamordowana na zlecenie męża. Pochowana w katedrze gnieźnieńskiej.

Konstancja z Bojanowskich Łubieńska (1798 – 1867),

urodzona w Krzekotowicach k. Kobyлина, literatka i publicystka, żona Józefa Łubieńskiego (od 1847 r. żona Wandalina Wodopola). Zasłynęła dzięki romansowi z Adamem Mickiewiczem, którego poznała w 1831 r. w czasie jego pobytu w Smiełowie i z którym utrzymywała korespondencję aż do 1855 r. Należy dodać, że nasz Wieszczył został ojcem chrzestnym jej córki w Budziszewku k. Rogoźna Była jedną z założycielek Dziennika Domowego, wspierała Towarzystwo Naukowej Pomocy i utrzymywała kontakty z obozem emigracyjnym. Od 1842 r. mieszkała w Marcelinie k. Poznania, gdzie założyła przytułek dla sierot. W 1853 r. wydała bezimiennie *Upominek moim współziomkom na zbliżający się rok 1854*; pisywała także wiersze.

Bibianna Moraczewska (1811-87),

działaczka polityczna i społeczna oraz literatka. Dzieciństwo i młodość spędziła w Zielątkowie k. Poznania, później mieszkała w Naramowicach, a od 1842 r. wraz z bratem Jędrzejem w domu przy ul. Berlińskiej (ob. ul. 27 Grudnia); ich dom pełnił rolę salonu artystyczno-literackiego. W działalność polityczną zaangażowała się w 1846 r. a w okresie Wiosny Ludów i powstania styczniowego organizowała opiekę nad rannymi. Działała w wielu organizacjach, m. in. Towarzystwie Naukowej Pomocy, Banku Ziemskim. Swe utwory i artykuły publikowała na łamach prasy poznańskiej. Na uwagę zasługuje jej *Dziennik* z lat 1836-63.

Wanda z Wężyków Niegolewska (1877 – 1970),

żona Stanisława, właściciela Niegolewa, wybitna działaczka społeczna, posłanka z powiatu grodziskiego na Sejm Dzielnicowy w Poznaniu w grudniu 1918 r. Była przewodniczącą Towarzystwa Czytelni Ludowych, a w latach 1918-33 patronką Wielkopolskich Kólek Włościanek (w 1938 r. było w Wielkopolsce 362 takich kólek). Za zasługi na rzecz powstania wielkopolskiego odznaczona Wielkopolskim Krzyżem Powstańczym. Spoczywa w grobach

rodziny Niegolewskich na starym cmentarzu przy kościele pw. Świętego Krzyża w Buku.

Maria z Kramarkiewiczów Paruszevska (1864 – 1937),

poetka i działaczka kulturalna. Studiowała w konserwatorium w Dreźnie a później literaturę francuską i niemiecką. Jej poznański dom przy al. Marcinkowskiego był ośrodkiem życia kulturalnego. Na łamach prasy poznańskiej (m. in. Kuriera Poznańskiego, Dziennika Poznańskiego, Gońca Wielkopolskiego.) publikowała swoje poezje, szkice literacko-biograficzne, recenzje. Była autorką kilku tomików poezji, m. in. *Żywym i umarłym*, *Moje pieśni* i studiów o muzykach; zajmowała się też historią teatrów w Poznaniu. Do jej utworów pisał muzykę m. in. Feliks Nowowiejski.

Spoczywa na poznańskim Cmentarzu Zasłużonych Wielkopolan.

Klaudyna z Działyńskich Potocka (1801-36),

patriotka i działaczka społeczna, córka Ksawerego i Justyny z Dzieduszyckich. Uczestniczyła w powstaniu listopadowym, zakładając szpitale i opiekując się rannym. Zmuszona do emigracji osiadła w Dreźnie, zakładając Komitet Dobroczynności Dam Polskich. Gościła wówczas m. in. A. Mickiewicza, S. Garczyńskiego, W. Pola, A. E. Odyńca, I. Domeykę. Dzięki swej opiece nad uchodźcami zyskała przydomek Anioła polskiej emigracji. Zmarła w Genewie, a w 1879 r. jej prochy przeniesiono na cmentarz Montmorency pod Paryżem. Do 1830 r. przebywała m. in. w Konarzewie, Kórniku, Poznaniu, Trzebawiu k. Sęszewa i na Wyspie Zamkowej na Jez. Góreckim. Obok Emilii Sczanieckiej uznawana jest za najszlachetniejszą Wielkopolankę a upamiętnia ją tablica wmurowana w ścianę poznańskiego kościoła pw. św. Wojciecha.

Teofila z Działyńskich Szoldrska Potulicka (1714-90),

znana powszechnie jako Biała Dama z Kórnika (słynny portret w Sali Herbowej i najbardziej znana zjawia w Polsce), córka Zygmunta i Teresy z Tarłów,

dziedziczka dóbr kórnickich, dwukrotnie zamężna (1732 i 1738). Dokonała przebudowy zamku w Kórniku w stylu późnobarokowym, tworząc rezydencję wielkopańską z trzema oficynami oraz park francuski. Przebudowała także kórnicki kościół, a w Bninie zbudowała zbór ewangelicki dla sprowadzonych kolonistów. Uważana jest obok Tytusa Działyńskiego za najznamienitszą gospodynię tych dóbr. Spoczywa w podziemiach kościoła w Kórniku, a jej sarkofag znajduje się w bocznej kaplicy.

Konstancja z Potockich Raczyńska (1781 – 1852), córka Szczęsnego Potockiego (targowiczana), żona Jana Potockiego (autora *Rękopisu znalezionej w Saragossie*), w 1826 r. poślubiła Edwarda Raczyńskiego z Rogalina. Patriotka, podpora E. Raczyńskiego we wszystkich jego przedsięwzięciach naukowych, kulturalnych i społecznych. Ofiarowała m. in. do Biblioteki Raczyńskich 1680 tomów rękopisów, które zakupiła od Juliana Ursyna Niemcewicza. Jej życie na ziemi wielkopolskiej związane jest przede wszystkim z Kórnikiem, Poznaniem oraz Zaniemyślem, gdzie po śmierci spoczęła obok męża w sarkofagu przy tutejszym kościele.

Maria Radziejewska (1875 – 1911), dziennikarka i pisarka, rodem z Wielkopolski. Do historii przeszła za sprawą tragicznie zakończonej miłości do Henryka Sienkiewicza, którego poznała w trakcie odsłonięcia pomnika Juliusz Słowackiego w Miłosławiu (nazywana jest piątą Marią naszego noblisty). Zmarła śmiercią samobójczą w Charlottenburgu k. Berlina, a spoczywa na cmentarzu w Środzie Wlkp. przy ul. Wrzesińskiej. Lata dziecięce i młodzieńcze spędziła w Zielnikach k. Środy Wlkp. i w Poznaniu (tu wiele lat później przy ob. ul. 3 Maja prowadziła salon mody).

Eliza Radziwiłłówna (1803-34), córka księcia Antoniego Henryka Radziwiłła i księżnej pruskiej Luizy, bohaterka nieszczęśliwej i głośnej miłości do Wilhelma Hohenzollerna, przyszłego króla Prus, późniejszego cesarza Wilhelma I. W czasie pobytów Fryderyka Chopina pałacu antonińskim

(zwłaszcza w 1829 r.) w spotykała się z kompozytorem, a pamiątką są wykonane przez nią dwa jego portreciki. Przebywała głównie w Poznaniu, Antoninie (jej trumna spoczywa w podziemiach tutejszej kaplicy pw. Matki Boskiej Ostrobramskiej z XIX w.), Ostrowie Wlkp. i Kaliszu.

Emilia Sczaniecka (1804-96),

działaczka patriotyczna i społeczna, córka Łukasza i Weroniki z Zakrzewskich. Brała udział w powstaniu listopadowym jako sanitariuszka a w okresie Wiosny Ludów i powstania styczniowego zakładała szpitale. W swych dobrach utworzyła szkołę, szpital i ochronkę; pomagała także uwięzionym rodakom, emigrantom, spotykała się z emisariuszami zarówno w kraju jak i Paryżu, Londynie i Brukseli. Jest obok Klaudyny z Działyńskich Potockiej najwybitniejszą Wielkopolanką, a z jej postacią związane są m. in. Poznań, Śrem, Brody, Pakosław, Michorzewo, Posadowo. Upamiętnia ją tablica na murze poznańskiego kościoła pw. św. Wojciecha.

Maria Antonina (Nuna) Młodziejowska-Szczurkiewiczowa (1884 – 1958),

aktorka i reżyser, urodzona w Żytomierzu. W sezonie 1904-05 występowała w Teatrze Polskim w Poznaniu Wraz z mężem Bolesławem kierowała tym teatrem w 1912 r. oraz w l. 1918-32; w tym czasie prowadziła także Wydział Dramatyczny przy Konserwatorium oraz Szkołę Dramatyczną przy Teatrze Polskim. Po r. 1945 powróciła na sceny Poznania (Teatr Polski i Nowy), a w l. 1947-48 kierowała Teatrem im. A. Fredry w Gnieźnie. Zmarła w Poznaniu i spoczywa na Cmentarzu Zasłużonych Wielkopolan w Poznaniu.

Bł. Sancja Janina Szymkowiak (1910-42),

urodzona w Możdżanowie k. Ostrzeszowa, po ukończeniu gimnazjum w Ostrowie Wlkp. studiowała filologię romańską na Uniwersytecie Poznańskim. W 1936 r. wstąpiła do Zgromadzenia Sióstr Serafitek w Poznaniu przy ul. św. Rocha. Przyjmując w 1937 r. święcenia zakonne przybrała imię Maria Sancja. Była wychowawczynią, nauczycielką, tłumaczką, furtian-

ką, refektarką. W czasie okupacji zachorowała na gruźlicę i zmarła w Poznaniu w opinii świętości. Na ołtarze wyniósł ją papież Jan Paweł II w 2002 r. Skromna tablica na niewielkim cmentarzyku przy kościele św. Rocha upamiętnia miejsce, w którym znajdowała się jej mogiła.

Świętosława Sygryda (ok. 980-84 po 1014),

córka Mieszka I i Ody, siostra Bolesława Chrobrego, urodzona zapewne w Gnieźnie lub Poznaniu. Wyszła za mąż za króla szwedzkiego Eryka Zwycięskiego a po jego śmierci w 995 r. poślubiła króla duńskiego Swena Widłobrodego. Warto dodać, że jej synowie zasiadali na tronach: Olaf — Szwecji, Kanut — Anglii (później także Danii i Norwegii) a Harald Danii. Skandynawowie nadali jej przydomek Storrada, co znaczy Dumna.

Bł. Natalia Tułasiewicz (1906-45),

urodzona w Rzeszowie, od 1921 r. zamieszkała w Poznaniu. Studiowała na Uniwersytecie Poznańskim, a w l. 1931-37 pracowała jako nauczycielka w tutejszych szkołach. Po wysiedleniu w 1939 r. z Poznania udzielała się w tajnym nauczaniu w Krakowie. Jako pełnomocnik rządu londyńskiego od 1943 r. przebywała na terenie III Rzeszy, lecz zdekonspirowana wiosną 1944 r. zesłana została do w obozu koncentracyjnego w Ravensbrück, gdzie zmarła w 1945 r. W poczet błogosławionych włączył ją papież Jan Paweł II w 1999 r. Poświęcono jej dwie tablice pamiątkowe w Poznaniu na jej domu przy ul. Śniadeckich 30 (2003) i przy kościele Matki Bożej Miłosierdzia w Swarzędzu (2006).

Aniela Tułodziecka (1853 – 1932),

działaczka społeczna i oświatowa, urodzona w Starej Dąbrowie k. Wolsztyna. Od 1886 r. zamieszkała w Poznaniu i w okresie nasilonej germanizacji uczestniczyła w tajnym nauczaniu języka polskiego a w 1894 r. z jej inicjatywy powstało w Poznaniu Towarzystwo Przyjaciół Wzajemnego Pouczania się i Opieki nad Dziećmi „Warta”, którego celem było m. in. kształcenie polskich kadr pedagogicznych i wydawanie podręczników; zorganizowała także

bibliotekę pedagogiczną, przytułek dla dzieci, za co była represjonowana przez Prusaków. Po odzyskaniu niepodległości w uznaniu zasług mianowana honorowym inspektorem szkolnym. Jej pamięci poświęcona jest tablica przy kościele pw. św. Wojciecha w Poznaniu.

Zasłużoną działaczką społeczną była także jej siostra **Zofia** (1850 – 1924), założycielka m. in. pierwszego związku zawodowego kobiet (1903 r.), zajmującego się m. in. organizowaniem kursów zawodowych oraz pracą oświatową i kulturalną.

Z siostrami Tułdzieckimi współpracowała także Janina Omańkowska (1859 – 1927), nauczycielka, redaktorka oraz działaczka społeczna i polityczna, pracująca na terenie Wielkopolski i Śląska.

Aleksandryna (zwana Adyną) Turno (1805-76),

córka Adama i Urszuli z Prusimskich, wielka miłość podróżnika i odkrywcy Pawła Edmunda Strzeleckiego. Romans, który począł się rozwijać w dobrach jej babki Katarzyny z Chłapowskich Prusimskiej w Sędzinach k. Buku, zakończył się nieudaną próbą ucieczki zakochanych. Jak chce tradycja miało to miejsce w Objezierzu, lecz prawdopodobnie zdarzyło się to w ówczesnych dobrach ojca Adyny, tj. w Więckowicach k. Buku, gdyż Objezierze znalazło się w ręku Turnów dopiero w 1828 r. z chwilą ślubu brata Adyny Wincentego z Heleną Kwilecką. Należy dodać, że P. E. Strzelecki do końca życia utrzymywał kontakt ze swą ukochaną. Aleksandryna T. spoczywa w podziemiach objezińskiego kościoła.

Zofia Urbanowska (1849 – 1939),

powieściopisarka i publicystka, urodzona w Kowalewku k. Konina. Kształciła się w Kaliszu i Poznaniu. Tworząc wykorzystywała głównie realia konińskie (nowela *Znakomitość* 1874 i powieści *Księżniczka* 1886, *Wszechmocni* 1892) a do ciekawszych jej dzieł należy powieść krajoznawcza *Róża bez kolców* z 1903 r. Na jej dworku (XIX w.) w Koninie (ul. Urbanowskiej) tablica pamiątkowa z 1957 r. a przed szkołą przy ul. Kolskiej popiersie pisarki z 1978 r. (proj. Krzysztof Łukaszewski).

Paula Wężyk (1876 – 1963),

pisarka dla dzieci, publicystka i społeczniczka, rodem z Kępna. W l. 1902-39 związana z Poznaniem. Była autorką wielu opowiadań i wierszy, które publikowała m. in. na łamach Dziennika Poznańskiego, Przyjaciela Dzieci, Przewodniku Katolickim. Współpracowała m. in. z wydawanym na Pomorzu Małym Misjonarzem czy Naszym Pisemkiem ukazującym się w Stanach Zjednoczonych. Za swą twórczość odznaczona medalem Polskiej Akademii Literatury. Ostatnie lata życia spędziła Śremie i spoczywa na cmentarzu przy tamtejszym kościele farnym pw. NMP Wniebowziętej z XIV/XV w.

Maria ze Sławskich Wicherkiewiczowa (1875 – 1962),

literatka, urodzona w Szamotułach, od 1897 na stałe związana z Poznaniem r. (kamienica przy ul. Św. Marcin 11). Była współzałożycielką poznańskiego oddziału Związku Literatów Polskich i członkiem Stowarzyszenia Historyków Sztuki. Swe prace publikowała na łamach prasy poznańskiej i ogólnopolskiej. Do jej najważniejszych dzieł należą *Obrazki z przeszłości Poznania* (1924), *Rynek poznański i jego patrycjat* (1925) a ostatnią pracą z 1960 r. *Jan Quadro z Lugano – opowieść o budowniczym poznańskiego Ratusza*. Pochowana początkowo na cmentarzu junińskim, w 1993 jej doczesne szczątki przeniesiono na Cmentarz Zasłużonych Wielkopolan w Poznaniu.

Paulina z Lauczów Wilkońska (ok. 1815-75),

powieściopisarka i pamiętnikarka, urodzona w Swarzędzu. W 1832 r. poślubiła Augusta Wilkońskiego i w 1836 r. opuściła Wielkopolskę. W 1851 r. małżonkowie powrócili w Poznańskie i osiedli we wsi Sierki Wielkie k. Kostrzyna. Tutaj zmarła i została pochowana obok męża przy miejscowym kościele drewnianym pw. św. Jadwigi Śląskiej z XVIII w.; upamiętnia to tablica to wewnątrz przykościelnej kostnicy. (Do najciekawszych jej dzieł zaliczana jest książka *Moje wspomnienia o życiu towarzyskim w Warszawie*).

Julia z Molińskich Woykowska (1816-51),

poetka, publicystka i emancypantka, autorka m. in. *Żony księżycowej*, *Piosnek dla ludu wiejskiego*. Urodzona w Bninie, od 1841 r. żona Antoniego Woykowskiego, znanego wydawcy i publicyisty. Ich poznańskie mieszkanie na Starym Rynku było miejscem spotkań literatów, artystów, liberałów. Publikowała swe teksty m. in. na łamach Tygodnika Literackiego, *Pisma dla Ludu Polskiego*, *Gazety Wielkopolskiej Niedzielnej*. Związana z Leszmem, Poznaniem i Trzemeszmem.

Jadwiga z Działyńskich Zamoyska (1831 – 1923),

działaczka społeczna i patriotka, córka Tytusa i Gryzeldy Celestyny z Zamoyskich, od 1852 r. żona gen. Władysława Zamoyskiego, polityka Hotelu Lambert w Paryżu. Po śmierci męża powróciła w 1881 r. do Kórnika, z chwilą objęcia tych dóbr przez jej syna Władysława, zakładając szkołę domowej pracy kobiet, lecz szykanowana przez władze pruskie opuściła Kórnik w 1885 r. Powróciła w 1920 r., w niepodległej już Polsce. Tutaj też zmarła i spoczywa w miejscowym kościele.

Kiedy mowa o słynnych Wielkopolankach, to nie można pominąć osób, które przelotnie związały się z tym regionem a także postaci nam współczesnych. Pierwszą jest **Elżbieta z Kowalskich Drużbacka** (1698/99 – 1765), poetka późnego baroku, zwana przez współczesnych Muzą sarmacką. Encyklopedie informują, że urodziła się prawdopodobnie w Wielkopolsce, lecz całe życie spędziła z dala od tego regionu. Była autorką utworów lirycznych, religijnych, sielankowych i romansów (m. in. *Zbiór rytmów duchownych...*, *Opisanie czterech części roku*). Drugą wybitną postacią jest **Helena Modrzejewska** (1840 – 1909), najwybitniejsza polska aktorka światowej sławy, związana z Wielkopolską dzięki małżeństwu w 1868 r. z Karolem Chłapowskim (1841 – 1914), którego poznała w czasie występów w 1866 r. w poznańskim Teatrze Miejskim. Wielkopolskę odwiedzała kilkakrotnie, występując na scenie poz-

nańskiego Teatru Polskiego (1867, 1868, 1880 i goszcząc w dobrach rodziny męża: Kopaszewie, Turwi, Czerwonej Wsi oraz Żegocinie k. Pleszewa. Kolejną wybitną postacią jest Maria z Wasiłowskich **Konopnicka** (1842 – 1910), poetka, nowelistka, autorka utworów dla dzieci (m. in. powieść *O krasnoludkach i sierotce Marysi*) oraz wierszy patriotycznych (m. in. *Rota*, *Śpiewnik historyczny*). W latach 1849-62 zamieszkiwała w Kaliszu a później do 1878 r. na pobliskiej ziemi sieradzkiej w Bronowie i Gusinie. Tablica z 1962 r. na domu zwanym pałacem Puchalskich przy pl. Kilińskiego 14 w Kaliszu upamiętnia miejsce zamieszkania pisarki a w 1969 r. u zbiegu ul. Ułańskiej i Nowy Świat odsłonięto jej pomnik, dzieło Stanisława Horno-Popławskiego. Z kolei w Bronowie znajduje się Muzeum Oświatowe, a w nim Izba Muzealna M. Konopnickiej oraz obelisk pisarki.

Są także niewiasty nam współczesne, które już dzisiaj na pewno zapisały się na kartach historii nie tylko Wielkopolski. Pierwszą z nich jest **Wisława Szymborska**, (ur. 1923 w Bninie), poetka, eseistka, krytyk literacki, tłumacz i felietonistka, obecnie stale zamieszkująca w Krakowie. Jest członkiem Polskiej Akademii Umiejętności a za swą twórczość została wyróżniona w 1996 r. literacką Nagrodą Nobla. Wielce zasłużoną jest także **Wanda Błęńska** (ur. 1911 w Poznaniu), lekarka, świecka misjonarka, absolwentka Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Poznańskiego. W latach 1951-94 pracowała w ośrodku leczenia trądu w Bulubie w Ugandzie zyskując przydomek „Matki Trędowatych”. Obecnie znów mieszka w Poznaniu, będąc m. in. honorową obywatelką Ugandy; w 2003 r. uhonorowana została przez papieża Jana Pawła II Orderem Świętego Sylwestra. Do historii na pewno przejdzie także **Hanna Suchocka** (ur. 1946 w Pleszewie), absolwentka Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, polityk, radca prawny, nauczyciel akademicki a w ostatniej dekadzie XX wieku premier Polski (1992-1993) oraz minister sprawiedliwości i ambasador Polski przy Watykanie. Do pocztu zasłużonych dołączy również Agnieszka Duczmal (ur. 1946 roku w Krotoszynie), absolwentka Poznańskiej Wyższej

Szkoły Muzycznej, założycielka i dyrygentka poznańskiej orkiestry kameralnej (występującej od 1988 r. pod nazwą Amadeus), z którą od lat koncertuje niemal na całym świecie. Warto dodać, że jako pierwsza kobieta-dyrygent wystąpiła na scenie mediolańskiej La Scali.

TRASA WYCIECZKI

Poznań – Kiekrz – Szamotuły – Pniewy –
Pakosław – Michorzewo – Buk – Konarzewo –
Jeziory – Rogalin – Bnin – Zaniemyśl – Środa
Wlkp – Kórnik – Poznań. 181 km.

0 km POZNAŃ

Z miasta wyjeżdżamy ul. Dąbrowskiego do granic miasta; na rozwidleniu dróg za Smochowicami kierujemy się przez Krzyżowniki ul. Słupską do Kiekrza.

15 km KIEKRZ

Niegdyś wieś przy pn. brzegu Jez. Kierskiego, od 1987 r. w granicach m. Poznania. Kościół późnobarokowy pw. św. Michała Archanioła z 1767-70, z zachowanym zapewne starym prezbiterium, z wiczą z 1863 r. W 1929 r. w tutejszym klasztorze Sióstr Matki Bożej Miłosierdzia (ul. Kierska 10) przebywała przez trzy miesiące św. Faustyna Kowalska i tutaj objawił się jej Jezus; fakt ten zapisała w swoim „Dzienniczku”. Jej pobyt upamiętnia droga nad Jez. Kierskim Małym, zwana „Szlakiem św. Faustyny”, poświęcona w 2005 r. Przy niej stacje Drogi Krzyżowej, figura św. Faustyny, ołtarz połowy oraz kamień upamiętniający Jana Pawła II.

Od ul. Chojnickiej kierujemy się ul. Podjazdową do wsi Kobylniki przy szosie Poznań – Szamotuły i dalej w prawo drogą nr 184 w kierunku Szamotuł.

22 km NAPACHANIE

Wieś z eklektycznym pałacem z 1897 r. i parkiem krajobrazowym z XIX w. (pow. 7,2ha).

26 km CEREKWICA

Wieś z kościołem pw. Podwyższenia Krzyża Świętego z lat 1827-28 i dworem z 2 poł. XIX w., przebud. z pocz. XX w.

40 km SZAMOTUŁY

Miasto powiatowe o bogatej historii, położone nad rzeką Samą, 18,7 tys. mieszkańców. Gotycka kolegiata pw. Matki Bożej Pocieszenia i św. Stanisława z lat 1423-31, gruntownie przebud. w l. 1513-42, barokowy zespół poreformacki z kościołem Świętego Krzyża z lat 1675-82 i tuż przy nim pomnik Wacława z Szamotuł (po1520 – ok. 1560) z 1947 r. (proj. Bazyli Wojtowicz i Czesław Woźniak), zamek Świdwów Szamotulskich z XV w. (przebud. przez Górków1511-18 oraz w 1869) r. i późnogotycka wieża mieszkalna – Baszta Halszki z ok. 1518 r., w której wg tradycji Łukasz III Górka w l. 1559 – 73 więził swą żonę – Halszkę z Ostroga (na pierwszym piętrze baszty odtworzono komnatę nawiązującą do dziejów Halszki). W zamku od 1990 r. mieści się Muzeum – Zamek Górków, prezentujące wystój wewnątrz z okresu późnego renesansu i wczesnego baroku, a w Baszcie wystawa obrazująca historię miasta i regionu.

W Szamotułach przyszła na świat w 1875 r. Maria Wicherkiewiczowa, literatka, dziennikarka i malarzka, zajmująca się także dziejami Wielkopolski.

Z Szamotuł wyjeżdżamy ul. Wojska Polskiego i dalej szosą nr 187 w kierunku Pniew.

42 km GAŁOWO

Wieś z neobarokowym pałacem z ok. 1910 r i parkiem krajobrazowym z XIX w. (pow. 16,3 ha).

49 km LIPNICA

Wieś z dworem późnobarokowym z 2 poł. XVIII w. (w l. 1928-29 powiększony o boczne skrzydła) i zaadaptowany na dom Sióstr Urszulanek. Przy dworze park krajobrazowy z XIX w. (pow. 11,1 ha).

51 km OTOROWO 11 km

Wieś z późnogotyckim kościołem pw. Wszystkich Świętych z 1533 r. oraz późnobarokowy dwór zapewne z 1738 r. (ob. dom dziecka Sióstr Urszulanek) z parkiem krajobrazowym z XVIII/XIX w. (pow. 8,1 ha)

67 km PNIEWY

Miasto na wsch. brzegu jez. Pniewskiego, 7 tys. mieszkańców. Gotycki kościół pw. św. Wawrzyńca z 2 poł. XV w., z dobudowaną w XVI/XVII w. kruchtą, barokowy. kościół pw. Świętego Ducha z 1785 r., poewangelicki kościół pw. św. Jana Chrzciciela z końca XIX w., neorenesansowy budynek starej poczty konnej z ok. 1830 r. (ul. Poznańska 11) i późnobarokowy pałac zbud. po 1745 r. i przebud. w 1872 r. (ob. liceum) z parkiem krajobrazowym z XVIII w., powiększony w XIX w. (pow. 20,0 ha); przy szkole popiersie patronki szkoły Emilii Sczanieckiej, dzieło Jerzego Sobocińskiego. Na zach. krańcu miasta od 1920 r. dom macierzysty Sióstr Urszulanek (tzw. Szarytek), a w jego obrębie kaplica pw. Najświętszego Serca Jezusa i św. Urszuli Ledóchowskiej z sarkofagiem Świętej, założycielki zgromadzenia. W klasztorze cela św. Urszuli zamieniona na izbę pamiątek, a na zewnątrz wznosi się jej pomnik z 1984 r.

Z Pniew szosą nr 92 podążamy w kierunku Lwówka, lecz 3 km przed miastem zbaczamy w lokalną drogę do Posadowa.

75 km POSADOWO

Wieś z neorenesansowym pałacem Łąckich (spokrewnionych ze Szczanieckimi) z 1870 r. (arch. Stanisław Hebanowski) z parkiem francuskim z 2 poł. XVIII w. powiększonym w 2 poł. XIX w. i XX w. o część krajobrazową (pow. 10,6 ha). Na zach. od pałacu zespół zabudowań folwarcznych z 2 poł. XIX i pocz. XX w. (m. in. stajnie, stodoły, wozownie i ujeżdżalnie). Częstym gościem była tutaj Emilia Szczaniecka, ponieważ po śmierci swej siostry Nimfy Szczanieckiej Łąckiej (żony Antoniego Ł.) opiekowała się jej dziećmi.

Lokalną drogą kierujemy się do szosy Lwówek – Opalenica i dalej na pld.- wsch.

78 km PAKOSŁAW

Wieś przez prawie 60 lat związana z Emilią Szczaniecką. W zach. części wsi jej dwór-willa z 1840-42 r. (proj. Antoni Krzyżanowski), rozbud. w końcu XIX w. i na pocz. XX w. (ob. nieużytkowany), otoczony parkiem krajobrazowym z XIX w. (pow. 8,2 ha). W Pakosławiu Szczaniecka utworzyła szpital dla ludu (budynek nr 10), ochronkę dla dzieci wiejskich i przytułek dla kalekich weteranów. Tutaj zmarła, a jej pogrzeb stał się wielką manifestacją patriotyczną.

Lokalną drogą kierujemy się na wsch. do wsi Brody.

81 km BRODY

Wieś, niegdyś własność Szczanieckich. We wsi kościół drewniany pw. św. Andrzeja z l. 1670-73, neorenesansowy pałac z końca XIX w. (od 1861 r. własność rodziny Flugów) z parkiem krajobrazowym z XIX w. (pow. 6,4 ha), neoromańska kaplica pw. Świętego Krzyża z końca XIX w. oraz zabudowania folwarczne z XIX/XX w. Miejsce urodzin i chrzcin Emilii Szczanieckiej.

Z Brodów wracamy do szosy Lwówek – Opalenica i kierujemy się w lewo na pld. wsch.

90 km MICHORZEWO

Do 1864 r. własność E. Szanieckiej. We wsi barokowo-klasycystyczny kościół pw. NMP i Wszystkich Świętych z ok. 1797 – 1800 (w podziemiach kościoła spoczywają członkowie jej rodziny), a na cmentarzu przykościelnym marmurowy nagrobek E. Szanieckiej. We wsi neoklasycystyczny pałac z ok. 1910 r. (ob. ośrodek neurorehabilitacyjny) z parkiem krajobrazowym z XIX w. (pow. 10,4 ha).

Z Michorzewa kierujemy się na wsch. i lokalna drogą podążamy do Niegolewa.

98 km NIEGOLEWO

W latach 1388-1939 własność rodziny Niegolewskich. We wsi pałac z 1896 r. z parkiem krajobrazowym z XIX w. (pow. 10,4 ha) i kaplicą pw. św. Anny z poł. XIX w. (odbudowaną w 1947 r.). W 1874 r. odsłonięto w parku pomnik-obelisk ku czci bohaterów słynnej szarży szwoleżerów pod Somosierrą w 1808 r. (zastąpił w niej Andrzej Niegolewski z Niegolewa), zniszczony przez Niemców w 1940 r.

W Niegolewie żyła i działała do 1939 r. wybitna społeczniczka Wanda z Wężyków Niegolewska, żona Stanisława Niegolewskiego.

Lokalna drogą kierujemy się na wsch. do Buku.

102 km BUK

Miasto liczące 6,3 tys. mieszkańców. Tu na uwagę zasługują m. in. późnoklasycystyczny kościół pw. św. Stanisława z 1838-46 (po spaleniu w 1945 r. odbud. w 1951), eklektyczny dawny ratusz z 1897-98 (w narożu rynku), neoromańska synagoga z 1893 r. oraz szachulcowy kościół pw. św. Krzyża z XVIII w. (na planie krzyża greckiego) i otaczający go cmentarz, na którym spoczywa m. in. Wanda Niegolewska.

Buk opuszczamy szosą nr 307 w kierunku Poznania

114 km WIĘCKOWICE

Wieś z dworem zapewne z XVIII w., przebud. po poł. XIX w., z dobud. (od pd.) w l. 1892-93 kaplicą pw. NMP Przedziwnej; dwór otacza park krajobrazowy z XIX w. (pow. 8,5 ha). Na przełomie XVIII i XIX w. były to dobra Adama Turno i być może tu miała miejsce próba porwania jego córki Aleksandryny (zwanej Adyną) przez słynnego podróżnika Pawła Edmunda Strzeleckiego.

W Więckowicach kierujemy się na pd. wsch. do Dopiewa

119 km DOPIEWO

Duża wieś gminna z kościołem pw. Nawiedzenia NMP z 1978 r. oraz parkiem z XIX w.

Lokalną drogą nad autostradą kierujemy się do Konarzewa.

122 km KONARZEWO

Duża wieś z późnogotyckim kościołem św. Marcina sprzed poł. XVI w., z barokowym prezbiterium z ok. 1694 r. i wieżą z pocz. XVIII w. z barokowym hełmem. W pobliżu barokowy pałac z końca XVII w. z późnobarokową oficyną z 2 poł. XVIII w. i rozległym parkiem (pow. 10,0 ha) z częściowo zachowanym założeniem regularnym z końca XVII w.

Konarzewo na pocz. XIX w. było siedzibą Ksawerego Działyńskiego i Justyny z Dzieduszyckich, jako że w tym czasie toczył się spór sądowy z rodziną Szoldrskich o dobra kórnickie. Tutaj wychowywała się ich córka Klaudyna (urodzona w Kórniku) i tu poślubiła w 1825 r. Bernarda Potockiego, syna Konstancji z Potockich a pasierba Edwarda Raczyńskiego z Rogalina. Po ślubie młoda para przeniosła się do dworu w Trzebawiu (→ Jeziory).

Lokalną drogą przez Chomęcice podążamy do Szreniawy.

127 km SZRENIAWA

Wieś na skraju Wielkopolskiego Parku Narodowego. We wsi Muzeum Narodowe Rolnictwa i Przemysłu Rolno -Spożywczego.

Szosa Wrocław – Poznań kierujemy się w stronę Poznania, lecz tuż przed Komornikami po 1 km zbaczymy w prawo, na lokalną drogę w kierunku Puszczykowa.

137 km JEZIORY

Śródleśna osada w centrum Wielkopolskiego Parku Narodowego, nad Jez. Góreckim (pow. 97 ha). W dawnej rezydencji hitlerowskiego gauleitera Arthura Greisera (zbud. w l. 1940-42) od 1994 siedziba dyrekcji Parku a od 1998 r. Ośrodek Muzealno – Dydaktyczny. Na jeziorze Wyspa Zamkowa (pow. 1,25 ha) z ruiną neogotyckiego zameczku (zbud. go l. 1824-25 Tytus Działyński w posagu dla siostry Klaudyny Potockiej). Klaudyna P. przybywała tu wraz z mężem Bernardem z pobliskiego Trzebawia; gościli w zameczku do 1830 r., lecz w związku z ich udziałem w powstaniu listopadowym 1830-31 musieli emigrować i nigdy tu nie wrócili. Budowla popadła z czasem w ruinę, zniszczona dodatkowo przez Prusaków w okresie Wiosny Ludów 1848 r.

Podążając dalej w kierunku Puszczykowa osiągamy szosę nr 430 i kierując się w prawo na przedmieściach Mosiny zbaczymy w lewo na szosę nr 431 do Kórnik.

148 km ROGALINEK

Wieś położona na prawym brzegu Warty, z drewnianym kościołem p. w. św. Michała Archanioła i Matki Bożej Wspomożenia Wiernych z l. 1682 – 1712.

151 km ROGALIN

Wieś na skraju doliny Warty. Dawna posiadłość rodu Raczyńskich; od 1949 r. oddział poznańskiego Muzeum Narodowego. Obszerne założenie pałaco-

wo-parkowe z późnobarokowo-klasycystycznym pałacem z lat 1768-76, ostatecznie wykończonym ok. roku 1815 (obecnie korpus główny pałacu jest w trakcie remontu, a część zbiorów muzealnych prezentowana jest w galeriach i oficynie; zakończenie remontu i otwarcie muzeum w 2009 r). W sąsiedztwie pałacu Galeria Rogalińska Edwarda Aleksandra Raczyńskiego (budynek z l. 1909-12), wozownia (ob. ekspozycja zabytkowych powozów), a na przeciwnym krańcu założenia pałacowego neoklasycystyczna kaplica pałacowa z l. 1817-20 – mauzoleum rodu Raczyńskich (ob. kościół pw. św. Marcelina). Tuż za pałacem, od strony zach. park francuski, przechodzący dalej w rozległy park krajobrazowy o łącznej pow. 31,5 ha., z trzema słynnymi dębami (częściowo obumarłymi): „Lech” (obw. 930 cm), „Czech” (obw. 810 cm) i „Rus” (obw. 670 cm). W okolicy wsi i na łągach nadwarciańskich spotykamy największe w Europie skupisko starych dębów. Tereny te wchodzi w skład Rogalińskiego Parku Krajobrazowego (pow. 12750 ha), utworzonego w roku 1997.

W tutejszym pałacu zamieszkiwali Edward Raczyński z żoną Konstancją z Potockich. W latach 1825-30 bywali tutaj jej syn Bernard Potocki (z pierwszego małżeństwa, z Janem Potockim, autorem „Rękopisu znalezionego w Saragossie”) ze swą żoną Klaudyną z Działyńskich. Rogalin odwiedzała także krewna Raczyńskich – pamiętnikarka Wiridianna z Radolińskich Kwilecka Fiszerowa, wnuczka Leona Raczyńskiego i Wiridiany z Bnińskich, dziadków Edwarda Raczyńskiego.

(Uwaga: możliwy wariant trasy – patrz opis)

161 km KÓRNIK

Miasto na wsch. brzegu Jez. Kórnickiego, 6,2 tys. mieszkańców. Gotycki kościół p. w. Wszystkich Świętych z ok. 1437 r., przebud. po 1838 r. Zespół starej zabudowy miejskiej z XVIII i XIX w.. Zamek z ok. 1520 r., przebud. w 1552 r i w 2 poł. XVIII w., w obecnej formie w stylu neogotyku angielskiego

z l. 1838-61, z muzeum wewnątrz i Biblioteką Kórnicką; obok park – arboretum (pierwotnie ogród włoski z XVI w., przekształcony w XVIII w. w park francuski, po 1830 r. powiększony i zamieniony na park krajobrazowy) o pow. 33,5 ha, z najbogatszą w Polsce kolekcją drzew i krzewów (ok. 3000 gatunków i odmian europejskich, azjatyckich i amerykańskich) oraz muzeum dendrologiczne, utworzone w 1993 r..
Pomiędzy arboretum a jeziorem położony jest kompleks zabudowań dawnego folwarku, zwanego Prowentem (niegdyś teren ten administracyjnie należał do pobliskiego Bnina). W granicach Kórnik (część pd.) dawne miasto (1395-1934) Bnin z barokowym ratuszem z XVIII w. i kościołem poewangelickim pw. św. Wojciecha z l. 1826-27.

Z Kórnikiem zwianych jest kilka słynnych Wielkopolek. Panią zamku i autorką XVIII-wiecznej przebudowy była Teofila z Działyńskich Szoldrska Potulicka, słynna Biała Dama, której zjawa ukazuje się w kórnickim zamku; za jej czasów wzniesiono m. in. ratusz w Bninie. W jednej z oficyn zamkowych w 1801 r. przyszła na świat Klaudyna z Działyńskich Polocka, wielka społeczniczka i patriotka. W zamku w l. 1881-85 zamieszkiwała generałowa Jadwiga z Działyńskich Zamoyska, wdowa po gen. Władysławie Zamoyskim i matka Władysława Zamoyskiego, ostatniego właściciela kórnickiego zamku. Powróciła tutaj w 1920 r.; zmarła w trzy lata później i pochowana została w tutejszym kościele. Z kolei w jednej z oficyn Prowentu przyszła na świat poetka i noblistka – Wisława Szymborska (jej ojciec był rządcą tutejszego majątku), co upamiętnia skromna tablica. W. Szymborska gościła w swym rodzinnym mieście w latach 1969, 1980 i 1992.

Z Kórnik kierujemy się do szosy nr 11 i podążamy do Poznania.

181 km POZNAŃ

Wjazd do miasta od strony Rataj, ul. Bolestawa Krzywoustego.

1 km za Rogalinem, we wsi Świątniki kierujemy się w prawo i lokalną szosą do Śremu podążamy przez Radzewice do Radzewa i dalej do Bnina.

BNIN

Niegdyś samodzielne miasto na przesmyku między jeziorami Kórnickim (82 ha) i Bnińskim (226 ha), w 1942 r. włączone do Kórnika. Ratusz barokowy z poł. XVIII w., kościół poewangelicki św. Wojciecha z lat 1826 — 27 oraz zespół starej zabudowy miejskiej. Przy tutejszym cmentarzu do 1942 r. wznosił się gotycki kościół p. w. św. św. Wojciecha i Jadwigi Śląskiej z XV w., w którym w 1923 r. ochrzczono Wisławę Szymborską (→ Kórnik), poetkę, laureatkę literackiej Nagrody Nobla z 1996 r. W Bninie urodziła się także XIX-wieczna poetka i publicystka Julia z Molińskich Woykowska.

Z rynku w Bninie wracamy na szosę śremską i zbaczamy w lokalną szosę na pd do Jezior Wielkich (przez Błażejewko).

JEZIORY WIELKIE

Wieś na przesmyku między jeziorami Wielkie Jezioro (pow. 60 ha) i Bnińskim, przy szosie do Zaniemyśla. We wsi dwór barokowy z XVII w. z parkiem z końca XVIII w. (pow. 9,3 ha). Obok dworu nowa oficyna z lat 70-tych XX w.

ŁĘKNO

Wieś w pobliżu jez. Małe Jezioro (pow. 44 ha) z eklektycznym pałacem z ok. 1859 r. (ob. Zespół Szkół Ekonomicznych) oraz parkiem krajobrazowym z XIX w. (pow. 9,3 ha).

163 km ZANIEMYŚL

Niegdyś miasto, dziś duża wieś gminna nad Jez. Raczyńskim (84 ha), popularna miejscowość letniskowa. Zespół starej zabudowy małomiasteczkowej; pośrodku pl. Berwińskiego (dawny rynek) ze skromnym pomnikiem (r. 1979) poety Ryszarda Berwińskiego, urodzonego w pobliskiej Polwicy, a nieco dalej poewangelicki kościół pw. Niepokalanego Serca NMP z 1854 r. W płd. części wsł neogotycki kościół pw. św. Wawrzyńca z l. 1840-42, a przy nim klasycystyczny grobowiec Edwarda Raczyńskiego (1786 – 1845) z Rogalina, mecenasa nauki i sztuki. Na tumbie spiżowy pomnik jego żony – Konstancji z Potockich, dłuta Alberta Wolffa z 1841 r. Na Jez. Raczyńskim Wyspa Edwarda (2,9 ha) porośnięta starodrzewem liściastym, a na niej romantyczny dom w stylu szwajcarskim, zbudowany ok. 1817 -19 dla E. Raczyńskiego, właściciela wyspy w latach 1815 — 45. Częstym gościem na wyspie była Konstancja z Potockich Raczyńska, która po śmierci – zgodnie z jej życzeniem – spoczęła w grobowcu obok męża.

Stąd kierujemy się szosą nr do środy Wlkp.

176 km ŚRODA WLKP

Miasto powiatowe nad rzekami Moskawą i Średzką Struga, 21,8 tys. mieszkańców. Przemysł spożywczy, metalowy i lekki. Późnogotycka kolegiata farna p. w. NMP Wniebowziętej z XV w., przebudowana w XVI w., z renesansową kaplicą grobową Gostomskich z lat 1598 -1602. Poewangelicki kościół neoromański p. w. Najświętszego Serca Jezusa z l. 1881 — 88. Zespół starej zabudowy. Na cmentarzu średzkim spoczywa wielkopolska literatka Maria Radziejewska, związana romansem z Henrykiem Sienkiewiczem (piąta Maria w życiu pisarza).

Z miasta wyjeżdżamy ul. Niedziałkowskiego i po przekroczeniu linii kol. Dojeżdżamy do szosy Katowice – Poznań i kierujemy się nią w prawo

SZLAKIEM SYNNYCH WIELKOPOLANEK

KOSZUTY

Wieś z dworem szachulcowym (częściowo murywanym) z XVIII w., rozbud. w XIX i na pocz. XX w. z czterema alkierzami w narożach. Od 1966 Muzeum Ziemi Średzkiej; na parterze stała ekspozycja „Mała siedziba ziemiańska w Wielkopolsce”, a na piętrze wystawa regionalna „Droga do niepodległości”. W otaczającym dwór parku krajobrazowym (pow. 4,7 ha) z pocz. XIX w. oficyna z 2 poł. XIX w. We wsi neobarokowy kościół św. Katarzyny i Najświętszego Serca Jezusowego z 1926-30. Przy szosie gościniec „Tośtoki” i trzy wiatraki koźlaki z XVIII w.

Tekst: Jerzy Sobczak
Zdjęcia: Paweł Mordal,
Projekt graficzny serii: J.B.Łojan
Wydawnictwo WBPiCAK Poznań 2008

Druk:

SZAMOTULSKA DRUKARNIA

Im. J. Kawalera w Szamotulach, tel. 0-61 293-07-36

Rogalin – kościół

Kórnik – zamek

Środa Wlkp. – kolegiata

WOJEWÓDZKA
BIBLIOTEKA
PUBLICZNA
I CENTRUM
ANIMACJI KULTURY
PRACOWNIA
KRAJOZNAWCZA
W POZNANIU

Brody – kościół parafialny

Michorzewo – grób E. Szanieckiej

Niegolewo – pałac

Buk – kościół

Buk – grób W. Niegolewskiej

Więckowice – dwór

Zaniemyśl – grobowiec E. Raczyńskiego
z pomnikiem jego żony Konstancji

Koszuty – dwór

Poznań – wzgórze św. Wojciecha